

Béla Bartók | Koncert na orkiestrę

Jedno z najpopularniejszych dzieł XX wieku

Części utworu:

Introduzione. Andante non troppo – Allegro vivace

„Presentando le coppie”. Allegro scherzando

„Elegia”. Andante non troppo

„Intermezzo interrotto”. Allegretto

Finale. Presto

Ten późny utwór węgierskiego kompozytora należy do najpopularniejszych dzieł [XX wieku](#). Trochę nowoczesny i trochę konwencjonalny, stanowi pomost między dwiema epokami: zakorzenioną w tradycji klasycznej muzyką pierwszej połowy XX wieku oraz zrywającą z tradycją awangardą powojenną.

[Bartók](#) skomponował go w 1943 roku w Stanach Zjednoczonych, dokąd trzy lata wcześniej wyemigrował, zniesmaczony współpracą Węgier z nazistowskimi Niemcami. Mimo początkowej względnie dobrej passy, rzeczywistość amerykańska okazała się nieprzyjazna i kompozytor szybko popadł w niedolę, która zbiegła się z ciężką chorobą. Właśnie w tym trudnym momencie przyszło zamówienie na *Koncert na orkiestrę*. Jego prawykonanie odbyło się w Bostonie w 1944 roku. Rok później Bartók już nie żył.

Podobno propozycja napisania nowego utworu przedłużyła Bartókowi życie o dwa lata. Wystąpił z nią Sergiusz Kusewicki, działający w Stanach Zjednoczonych dyrygent pochodzenia rosyjskiego, któremu historia muzyki zawdzięcza powstanie wielu wybitnych dzieł, w tym *Symfonii psalmów* [Igora Strawińskiego](#), opery *Peter Grimes* Benjamina Brittena, *Turangalili* [Oliviera Messiaena](#) i *Koncertu fortepianowego* [Arnolda Schönberga](#).

W *Koncercie na orkiestrę* słychać charakterystyczne dla Bartóka melodie ludowe – węgierskie, rumuńskie i czeskie. Są też rytmy Ameryki, echa impresjonizmu Debussy'ego i ekspresjonizmu Schönberga. Jak na [koncert](#) przystało, instrumenty traktowane są solistycznie. W istocie jest to jednak pięcioczęściowa [symfonia](#). Otwiera ją długa *Introdukcja*, po której następuje II część *Giuoco delle copie* (Gra par), następnie III część *Elegia*, IV część *Intermezzo interrotto* (Intermezzo przerywane), wieńczy zaś *Finale*.

W IV części Bartók sparodiował *VII Symfonię „Leningradzką”* [Dymitra Szostakowicza](#), której słuchał rok wcześniej w transmisji radiowej. Razem z innymi kompozytorami emigrantami – Schönbergiem, Hindemithem i Strawińskim – miał o tym utworze jak najgorsze zdanie. Żarcik obrócił się poniekąd przeciw Bartókowi: to właśnie parodia Szostakowicza jest najbardziej znanym tematem z całego dzieła.

Koncert na orkiestrę Béli Bartóka często wykonuje się obok *Koncertu na orkiestrę* (1954) [Witolda Lutosławskiego](#). Utwory te łączy nie tylko wspólny tytuł. Także Lutosławski skomponował dziarski, folklorystyczny przebój filharmoniczny, który w niczym nie ustępuje swemu pierwowzorowi.

Monika Pasiecznik

Béla Bartók podczas nagrywania za pomocą gramofonu piosenek ludowych śpiewanych przez czeskich chłopów, autor nieznan, [Wikimedia Commons](#), PD

